

Demens og erhvervet døvblindhed

Ældre med erhvervet døvblindhed – hvem er de?

Den største gruppe af borgere med erhvervet døvblindhed i Danmark er ældre mennesker over 80 år. Hyppigst er årsagen til døvblindheden hos ældre en kombination af aldersrelateret syns- og hørenedsættelse.

Når en syn- og hørenedsættelse optræder sammen, forstærker de hinanden og danner tilsammen en helt særlig funktionsnedsættelse, nemlig erhvervet døvblindhed.

Definition på døvblindhed

Definitionen på døvblindhed er fælles for de nordiske lande:

Døvblindhed er en specifik funktionsnedsættelse. Døvblindhed er en kombineret syns- og hørenedsættelse. Den begrænser en persons aktiviteter og forhindrer fuld deltagelse i samfundet i et omfang der kræver, at samfundet tilvejebringer særligt tilrettelagte servicetilbud, tilpasninger af omgivelserne og/eller tekniske hjælpemidler.

En person, der "kun" er synshæmmet, vil være afhængig af hørelsen for at kompensere – og vice versa. Når begge sanser er ramt, opstår en situation, hvor selv en lettere hørenedsættelse og en lettere synsnedsættelse kan give alvorlige problemer i dagligdagen. Man kan sige, de to sansenedsættelser tilsammen giver noget, der er større end summen af de enkelte dele – eller sagt på en anden måde: $1+1=3$. Døvblindhed betyder altså ikke, at man er helt døv og helt blind. Man taler om døvblindhed, når den kombinerede høre- og synsnedsættelse giver alvorlige problemer i dagligdagen i forbindelse med information, kommunikation og mulighed for at færdes selvstændigt. For lang de fleste er døvblindheden progredierende, hvilket vil sige at syn og eller hørelse forværres med tiden. Ældre med erhvervet døvblindhed er i høj risiko for at opleve social isolation.

At leve med erhvervet døvblindhed stiller store krav til kognition og kræver stort psykisk overskud

Alting bliver sværere og mere uoverskueligt, når man lever med erhvervet døvblindhed. Selv helt almindelige dagligdags aktiviteter såsom at købe ind, gå en tur, læse avisen, følge med i samtaler, se hvem der hilser på gaden, bliver svært.

At kompensere for det dobbelte sansetab kræver, at man er god til at huske, hvor man har lagt ting, eller huske, hvad man skal og hvornår, og huske hvordan man finder vej. Desuden kræver det, at man kan lægge en hensigtsmæssig strategi og lære nye strategier samt tilegne sig nye færdigheder f.eks. i forhold til brug af hjælpemidler. Der skal hele tiden løbende justeres og læres nyt i takt med, at syn og hørelse forværres og i takt med ændringer i omgivelserne og afhængig af, hvilken situation eller kontekst man befinder sig i. Man kan således godt være mere døvblind i nogle situationer end i andre afhængig af omgivelser og kontekst. Derfor koster det enorme mængder af energi og kræfter at klare nødvendige og ønskede aktiviteter i dagligdagen. Muligheden for at være aktiv og selvstændig, og i øvrigt følge med i hvad der foregår både i ens nærmiljø og i samfundet generelt, begrænses.

Forekomst af erhvervet døvblindhed hos ældre

På baggrund af en række internationale undersøgelser ved vi, at forekomsten af alvorlig kombineret høre- og synsnedsættelse ligger på 5 % hos ældre over 80 år og på 10 % hos ældre over 90 år. Risikoen for at få et kombineret syns- og hørenedsættelse stiger altså kraftigt med alderen. Det svarer til, at der i Danmark lever over 10.000 ældre med en kombineret høre- og synsnedsættelse, som giver dem alvorlige problemer i dagligdagen.

Lige præcis de kognitive færdigheder, der svækkes ved demens, er nødvendige for at kunne kompensere for sin funktionsnedsættelse, når man har erhvervet døvblindhed.

Fælles karakteristika ved demens og døvblindhed

Det er helt almindeligt, at mennesker med erhvervet døvblindhed som konsekvens af døvblindheden og den energi det kræver at se, høre og følge med, bl.a. kan have svært ved at huske, at skelne personer fra hinanden, at orientere sig i tid, sted og rum, at opfatte hvad der bliver sagt, at holde sig opdateret i dagligdaginformationer. Konsekvensen kan desuden også være, at de nedsætter deres aktivitetsniveau, trækker sig fra sociale sammenhænge og kan mistolke synsindtryk eller opleve hallucinationer. Også nedtrykthed og egentlig depression kan forekomme. Dette er alle karakteristika, der også kan opleves hos mennesker med demens.

Det kan derfor være vanskeligt at opdage tidlige tegn på demens hos ældre med erhvervet døvblindhed, lige som den ældre fejlagtigt kan tolkes som værende dement, uden at der foreligger en diagnose. Den ældre selv eller pårørende kan være urolig for, om han/hun er ved at blive dement.

Omvendt skal man i lige så høj grad være opmærksom på udvikling af både syn-, høre- eller dobbelt sansetab hos mennesker, der er ramt af demens. Hvis man som dement udvikler et eller flere sansetab, vil de strategier, hjælpemidler og rutiner, man tidligere har støttet sig til i hverdagen, pludseligt ikke længere fungere. Dette kan mistolkes som en progression af demenstilstanden. Personen må i højere grad huske, f.eks. hvor han har sine ting, og hvor lokaliteter er placeret i forhold til hinanden, når han ikke længere kan se dem. Samtidig må han begynde at udføre tillærte handlinger uden hjælp fra syn og hørelse – evt. ved i højere grad at skulle anvende berøringssansen i stedet for.

Det er af afgørende betydning, at såvel kognitive problemer som sanseproblemer afdækkes hos henholdsvis ældre med sansetab eller demenstilstand, således at der bliver sat ind med en relevant kompensation og støtte. Jo tidligere denne afdækning og identificering finder sted, desto bedre udgangspunkt er der for dette.

Udredning af demens hos mennesker med erhvervet døvblindhed

En vigtig del af udredningen af demens indebærer testning af kognitive funktioner. Udredning af kognitive funktioner hos mennesker, der er døvblinde, kan være problematisk, idet gængse test såsom Minimal Mental State Examination (MMSE) og andre neuropsykologiske testbatterier kræver funktionelt syn og hørelse.

Kontaktpersonordningen

Kontaktpersonordningen er beskrevet i § 98 i den danske Lov om Social Service, hvor der står: *Kommunalbestyrelsen skal i fornødent omfang tilbyde hjælp i form af en særlig kontaktperson til personer, som er døvblinde.*

Hensigten med kontaktpersonordningen er at give voksne med erhvervet døvblindhed mulighed for at få en særlig form for hjælp. Den hjælp kan være med til at bryde menneskers med døvblindheds isolation og bidrage til, at mennesker med døvblindhed på trods af deres meget svære kommunikationshandicap og massive ledsagebehov kan leve så normalt som muligt.

Man har ret til kontaktpersonordning, såfremt man er fyldt 18 år, og såfremt man kan betegnes som værende døvblind jf. definitionen på døvblindhed. Der er ingen øvre aldersgrænse i forhold til at kunne få kontaktperson. Hvorvidt man er berettiget til og kan profitere af kontaktpersonordningen, vurderes som oftest i et samarbejde mellem døvblindkonsulent, borgeren og kommunen.

Socialstyrelsen deltager i øjeblikket i et udviklingsprojekt om udviklingen af et taktilt tilgængeligt neuropsykologisk testbatteri. Testbatteriet forventes at kunne fungere som supplement til eksisterende test og undersøgelser i demensudredningen hos netop ældre mennesker med erhvervet døvblindhed. Testbatteriet er under udvikling og er endnu ikke taget i brug.

Støttemuligheder for mennesker med erhvervet døvblindhed

Hvis man lever med erhvervet døvblindhed, kan man have stor gavn af at få kontakt til en døvblindekonsulent. Døvblindekonsulentordningen er forankret hos Center for Døve og er landsdækkende. Døvblindekonsulenterne rådgiver både borgere, pårørende og fagfolk om erhvervet døvblindhed og relevante støttemuligheder som f.eks. kontaktpersonordningen, samt om særlige kompenserende tiltag i forhold til den enkeltes kombinerede sansetab. (www.cfd.dk/RAADGIVNING/Dovblindekonsulenter.aspx)

Har man syn og/eller hørenedsættelse, eller er man i tvivl om det, er det vigtigt at blive udredt hos henholdsvis øjen- og ørelæge, som ligesom døvblindekonsulenten, kan hjælpe med at få kontakt til syn og hørerådgivningen i kommunen eller regionen medblik på udredning af behov for bl.a. syn og høretekniske hjælpemidler, belysning mm.

Foreningen Danske Døvblinde er en brugerforening, der arbejder for bedre forhold for mennesker, der er døvblinde. Foreningen arrangerer endvidere kurser og klubaktiviteter for mennesker med erhvervet døvblindhed. (www.fddb.dk)

Relevante links

På socialstyrelsens hjemmeside www.Socialstyrelsen.dk/handicap/erhvervet-dovblindhed kan du læse mere om erhvervet døvblindhed hos ældre. Du kan hente information om for-

skellige muligheder for støtte, og du kan downloade eller bestille gratis publikationer og artikler om aldersrelateret erhvervet døvblindhed og om kommunikation med ældre med erhvervet døvblindhed.

På Socialstyrelsens hjemmeside kan du ligeledes finde information om:

synshandicap: www.Socialstyrelsen.dk/handicap/synshandicap
hørehandicap: www.Socialstyrelsen.dk/handicap/horehandicap
samt om demens: www.Socialstyrelsen.dk/aeldre/demens

Yderligere oplysning:

Trine Skov Uldall

Faglig konsulent – erhvervet døvblindhed
Videnscenter for Handicap, Hjælpemidler og Socialpsykiatri - Socialstyrelsen

Tlf.: 41 73 08 46

e-post: tul@socialstyrelsen.dk

Foto: Jørn Kildall & www.foto-arkiv.dk
© Træet på Slaggård Banke, 2008